

Ålands fredsinstitut

The Åland Islands Peace Institute

NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations

Om Ålands demilitarisering och om varför fredsprat är nödvändigt

Med sedvanlig träffsäkerhet har chefsredaktör Niklas Lampi kommenterat (ledare Ålandstidningen 30/3) min debattartikel på Ålands demilitariseringsdag (i Ålandstidningen och Nya Åland 30/3). Kommentaren visar på nödvändigheten av vidare diskussion om fredsprat och vad vi menar med det. Enligt Lampi är fredsprat tomt prat och därmed är det, enligt hans resonemang, helt riktigt att det internationella samhället sätter hårt mot hårt gentemot diktatorer som Khadaffi. Jag är tacksam för repliken då den ger tillfälle att granska närmare folkrättens betydelse idag och i synnerhet principen om restriktiv användning av våld. Min mening är att vi idag, mer än någonsin, behöver ett perspektivskifte som kombinerar långsiktigt tänkande om fredens förutsättningar med konkreta handlingsmöjligheter.

Flera forskare före mig har talat om 'fredens folkrätt' i motsats till 'krigets folkrätt'. Båda finns och båda fyller en funktion, men enligt mig är det i det första lägret som engagemanget och de långsiktiga insatserna måste göras. Krigets folkrätt finns bl.a. i FN-stadgans sjunde kapitel och i krigets lagar som reglerar användningen av våld i olika typer av konflikter. Dessa våldsregleringar är nödvändiga och viktiga, ett stort framsteg i förhållande till det tidigare ohämmade våldet, men de innebär samtidigt en indirekt legitimering av våldet.

Till skillnad från 'krigets folkrätt' finns 'fredens folkrätt' i FN-stadgans sjätte kapitel, där olika former av aktioner, inte bara fredsprat, identifieras för att uppnå fredliga lösningar av konflikter. Fredens folkrätt är också regler om internationella avtal, om handelsrelationer och om miljöfrågor. Just hemkommen från diskussioner inom Europarådet om minoritetsfrågor på 'vår' kontinent, kan jag konstatera att många regeringar nu vill hänvisa till argument om skydd av civila i andra länder för att legitimera otillbörlig inblandning i andra länders angelägenheter. Detta 'recept' som inbegriper en hög toleransnivå gentemot våld och en acceptans av inblandningsförsök påminner på skrämmande sätt om den situation vi hade under mellankrigstiden i Europa. Det är därför av stor betydelse att den europeiska integrationen fördjupas på många olika sätt.

Ålands demilitarisering och neutralisering har placerats av fler än mig inom 'fredens folkrätt'. Demilitariseringens betydelse är mångfaldig. Utöver det att den kan gagna oss på Åland genom att minska risken för militära anfall och operationer, något som 1856 års konventionsparter fullständigt struntade i, är den ett verktyg som skapar en verklig, geografisk, politisk och juridisk säkerhetszon mellan stater som kunde ha motstridiga militära intressen. Regimen ger också en institutionaliserad plattform för hantering av spänningar och potentiella konflikter och fördjupar den regionala integrationen i Östersjöområdet. Framför allt så får demilitariseringen oss att tänka på vad som krävs för att upprätthålla fred, snarare än hur vi, eller de stater vi bor i, ska genomföra effektiva militära insatser.

Hade Åland hamnat i händerna på en nordisk Khadaffi, hade vi säkert varit glada om något land hade kommit till vår undsättning även om det hade inneburit våldsanvändning. Men det hade varit ännu bättre om några stater, organisationer och enskilda människor hade hjälpt oss att få bort diktatorn i god tid innan våldsgreppet kväst all opposition. Därför menar jag att våra ansträngningar medvetet måste koncentrera sig på och konstant omgruppera sig kring 'fredens folkrätt'.

Våldet presenteras för oss som en nödvändighet och som den mest 'humana' lösningen. Under senare år har vi hört dessa argument i konflikter i bl.a. Nord- och Sydkaukasus, i Somalien, i Irak, i Afghanistan, i det forna Jugoslavien, i Tibet och Nordkorea och nu i Libyen. Förtryckande regimer och supermakter som vill försvara sina maktpositioner hänvisar alltid till våldets nödvändighet. Det tankemönstret, våldets och rädlans kolonisering av vårt sätt att tänka, bör vi alltid granska med misstänksamhet. Fredsprat är härmed inte överflödigt, det är inte heller passivitet. Fredsprat är livsnödvändigt för att avslöja för oss själva, och för andra, vad vi bör verka för och för att öppna upp för vår och andras möjlighet att genomföra det.

Alla rättsliga regler kan missbrukas, även om de stiftats enligt korrekta procedurer. Det är så med både inhemska och internationella lagar. Men ett korrekt förfarande kan inte kompensera för bristande legitimitet eller för kollisioner med andra delar av rättssystemet. Och tvärtom, legitimitet kan inte kompensera för brister i legaliteten. Fredsprat och fredens folkrätt är härmed livsnödvändiga verktyg för att upprätthålla det jag skulle vilja kalla för 'folkrättens andningsfunktion', nämligen diskussionen om och spänningen mellan legalitet och legitimitet. Det är därför min artikel, Lampis svar, och alla de globala diskussioner som pågår om varje enskild våldsanvändning, i vardagen eller i storpolitiken, är så viktiga. Det är därför Åland, som plats och som idé, är så viktig.

Sia Spiliopoulou Åkermark

Docent i folkrätt, Direktör Ålands fredsinstitut

5.4.2011